

SOBRE LLIBRES DE CORT. LES PILES, EDAT MODERNA

per Valentí Gual Vilà

UNA DEFINICIÓ COMPLETA. LLIBRES DE CORT I JUSTÍCIA SENYORIAL

Els registres de cort, o llibres de cùria o cort, eren compilacions manuscrites de tots els actes i procediments, judicials i no judicials, dels òrgans que impartien la justícia senyorial i efectuaven els actes de govern. Per tant, el funcionament de la cùria senyorial es desdoblava en l'àmbit judicial i en el d'administració i govern (Codina-Fernàndez, 23-24).

Contenen una informació molt rica per al coneixement del passat, car ofereixen detall de molts aspectes de la vida local, tracten punts relatius a la conservació de l'ordre públic, serveixen plets i processos civils i criminals, permeten de saber quelcom de les relacions entre senyors i vassalls i entre els membres de la comunitat i àdhuc ofereixen el ressò d'esdeveniments generals en la vida local.

Analitzem, ací, els llibres de cort derivats de l'exercici de la justícia per part dels senyors. Avancem que s'entén per jurisdicció el poder o legítima autoritat per governar i posar en execució les lleis, declarant i aplicant el dret. I per imperi la facultat d'usar la coacció i la coerció per fer respectar les lleis i complir les decisions de l'autoritat (Codina-Fernàndez, 30).

En primer lloc, cal considerar l'existència de la jurisdicció civil simple o mínima, dita "civilíssima", que permetia a qui l'exercia d'imposar petites multes -de fins a 5 sous- i "empares" - penyora per deutes- i jutjar litigis de mínima importància.

En segon terme, convé de distingir entre la baixa i l'alta justícia. La baixa justícia o "mixt imperi" englobava la jurisdicció civil simple que hem descrit i l'ampliava amb diverses facultats que ostentava el seu possessor. Jurisdicció civil mínima i baixa justícia configuraven el civil ple. Segons Núria Sales, la baixa justícia no era pas només civil, sinó també criminal, llevat de casos prou greus com per implicar penes i delictes de vessament de sang, galeres o tortura.

N'era una, la possibilitat de tenir tribunal de justícia propi, és a dir, cort amb escrivà, per jutjar causes civils on els béns en litigi fossin inferiors a 6.000 sous. A més, incloïa els actes de jurisdicció voluntària: emancipació de menors, nomenament de tutors de patrimonis inferiors a 6.000 sous, insinuació de donacions i encants públics. I encara tenia la facultat de jutjar delictes lleus, entenent-s'hi aquells que no comportaven pena de mort civil o natural i mutilació de membres i que, com a molt, pressuposaven penes fins a la d'assots i posar en costell. Queien en aquesta categoria baralles, lesions menors, injúries, furts de menys de 200 sous... El detentor de la baixa justícia podia nomenar batlle, jutge, saig, nuncis i corredors. Podia capturar els presumptes culpables de delictes lleus i lliurar-los al jutge competent. Donava llicència a la universitat per reunir-se i adoptar diverses mesures de policia. Tot això segons una sentència de 1595 (Ferro, 140).

L'alta justícia, o "mer imperi", vulgarment "el criminal", comprenia tots els delictes pels quals es podia imposar pena de mort natural o mutilació de membre, desterrament i reclusió perpètua. També era justícia civil. Hi eren incloses les lesions greus i els furts de més de 200 sous comesos amb violència. El possessor del mer imperi tenia el dret d'alçar forca i costell i d'aplicar la pena capital. I també la facultat de donar tutors i dictar els decrets *connexos* quan es tractava d'un patrimoni de més de 6.000 sous. Així ho estipulava una decisió de l'Audiència de 1553 (Ferro, 139-140).

Els límits a aquesta àmplia autoritat del noble eren, sobretot, tres: els crims reservats al rei -els de lesa majestat o alta traïció, l'heretgia, la sodomia, l'assalt de camins i la falsificació de moneda-, els plets on eren implicats béns i drets pertanyents al reial patrimoni i la no facultat de jutjar persones aforades -clergues, membres dels ordes sagrats i oficials reials-. Queda clar, doncs, que l'autoritat monàrquica frenava la senyorial, sense comptar la resistència dels vassalls que esgrimien privilegis, costums i recorrien a l'ocultació de parts de la producció (Codina-Fernàndez, 33).

L'exercici de la jurisdicció i de l'imperi era a càrrec, en moltes parts de Catalunya, dels nobles. Senyors de castells termenats usaven de la jurisdicció i l'imperi sobre el terme o districte del castell: la baronia. La majoria dels barons o senyors de castell eren nobles, perquè tenien un seguit de privilegis exclusius, però només una minoria tenia un títol del regne -duc, marquès, comte, vescomte, baró...-.

Els membres fixos de la cort senyorial eren el baró, l'escrivà o notari i el misatger o algutzir. El primer exercia de president, el segon tenia cura d'aixecar les actes i redactar les diligències i el tercer portava els encàrrecs i els manaments als interessats.

No és estrany de trobar també el procurador general, la màxima autoritat de la baronia en absència del senyor i les funcions del qual cessaven en el moment del retorn del noble. I tampoc de documentar l'assessor, que es limitava a emetre el seu parer de lletrat en els assumptes per als quals era requerit. Finalment, el procurador fiscal -no confondre amb el general- era sempre triat en el cercle dels homes de confiança del baró, que designava tots els membres de la cúria. Actuava de ministre públic contra qualsevol crim o delictes (Codina-Fernàndez, 34-35).

Per la seva banda, el batlle exercia de funcionari judicial i executiu. Així, entenent en primera instància en civilíssima, sentenciava en procediment sumari i verbal i àdhuc podia disposar d'audiència, el "juy". En la segona línia, dirigia el sometent local, efectuava la captura i empresonament de malfactors, s'encarregava de les enquestes criminals, emparava, embargava i empenyorava, ordenava pregonar les crides, rebia el sagrament i homenatge dels presos deslliurats sota fiança, concedia els guiatges i ordenava les treves. Era un càrrec de notable influència en la vida local i, per tant, cobejat (Codina-Fernàndez, 37).

Quant al procés penal, el procediment criminal vigent a Catalunya era sobretot inquisitiu i públic. L'enquesta judicial podia començar per denúncia o acusació privada, d'ofici o per pròpia iniciativa de les autoritats de la baronia.

Una vegada la persona presumptament inculpada havia estat capturada pel batlle o els seus oficials i havia estat posada a bon recapte, el procurador fiscal de la cúria continuava l'enquesta amb l'aportació de les proves necessàries per demostrar la culpabilitat de l'encausat i instava tots els actes, proves i procediments.

El judici penal català es caracteritzava per una gran severitat, encara que segurament caldria distingir entre les penes previstes i la pràctica. S'entenia que totes les penes eren arbitràries i que el jutge podia modificar-les. En conseqüència, és possible que existís desproporció a l'hora d'aplicar-les.

Quan el fet denunciat era de l'àmbit de la baixa justícia i no implicava penes corporals, tot el procediment era dut pel batlle, amb l'assistència del nunci o escrivà. Altrament, si el crim o delictes exigia penes corporals o relegació, el procés es duia a la cúria baronial, amb tots els ets i uts.

No hem d'oblidar que el baró designava personalment tots els membres de la cúria baronial i que mediatitzava el tribunal. Costa de creure que aquest fos imparcial (Codina-Fernández, 99-100).

Resulta possible d'establir una correlació entre penes i delictes: l'amputació del puny era aplicada als culpables de lesions greus amb arma blanca, els assots als lladres i als desterrats de la baronia que hi tornessin sense llicència, el cep i el costell als delinqüents menors d'edat i l'empresonament temporal en casos molt diversos: pastors que no havien sabut evitar malifetes del bestiar, deutors de multes, resistent a les decisions judicials...

Hi ha diverses figures que han de ser tingudes en compte. La remissió era una regalia comunicada als jutges i barons titulars del mer imperi segons la qual era possible de commutar la pena per un pagament monetari. Ara, no es podia perdonar si la part perjudicada no rebia satisfacció i els acusats de delictes greus n'eren exclosos.

Gràcies als guiatges, el baró podia protegir els testimonis de causes criminals i els mateixos inculpats quan estaven implicats en baralles col·lectives i de cara a evitar mals majors.

La manlleuta permetia l'alliberament de l'inculpat mitjançant el pagament d'una fiança en diners i sempre que es disposés d'avaladors. Podia ser indefinit i el presoner alliberat prometia retornar a la presó per comparèixer davant el tribunal sempre que rebés un manament judicial. No podia, però, sortir del terme i, a vegades, ni del domicili (Codina-Fernández, 108).

La traducció en la pràctica de tot aquest cos teòric, presenta algunes particularitats. Sales (162) considera que el pes de la justícia senyorial en matèria criminal ha estat subestimat a causa, precisament, de l'existència de llibres de cort de batlles locals dels senyors mateixos en alguns arxius municipals. Passa que, com hem dit, el batlle local no solia encarregar-se més que de baixa justícia i que l'ús de llibres de cort on ell és el protagonista pot desvirtuar la correcta percepció de l'existència de senyors altjusticiers.

I l'exemple que exposa Sales (163) és paradigmàtic: en la confessió general continguda als capbreus -font no judicial, recordem-ho- de diversos llocs sota juris-

dicció de Poblet, consten aplicacions de darreres penes; altrament, en el llibre de cort de Valldara, de 1546 a 1830, malgrat l'activitat de la cúria, no s'hi pot trobar cap cas d'alta justícia. Molts deutoris, penyores, emparees diverses, bregues, litigis de límits i de fites, encants... i prou, si és que resulta poc. Segurament, però, que l'explicació rau en el fet que els casos d'alta justícia devien ser duts i registrats per la cúria del procurador o del governador de les baronies del monestir.

L'estudi que hem dut a terme de dos llibres de cort de Les Piles confirma la hipòtesi de Sales. Hi trobem una sèrie de crides, un enfillall d'extractes de pregons públics a la plaça del poble, efectuats pel nunci o missatger, per ordre del batlle i en nom de l'autoritat. Crides generals, encarregades de regular els aspectes bàsics de la vida local, tan importants en allò que regulen com en allò que prohibeixen i que tenen, doncs, una àmplia lectura "en negatiu" (Codina-Fernàndez, 47-48). Per tant, ens movem en un primer pla, el del vessant governatiu de l'exercici de la jurisdicció senyorial, en el terreny de la crida pública.

I si atenem a una tipologia de la documentació, a la possibilitat de fer-ne un desglossament i una classificació de cara al seu buidat i estudi, podem atènyer un mínim de quatre focus d'interès: conservació de l'ordre i de la moral públiques; mesures de policia i de regulació de la vida econòmica; ressò de guerres, fams i malalties; i protecció dels drets baronials. Tot englobat en un doble joc de prevenció i de prohibició, de recerca de suport per part dels vassalls, que han de col·laborar a través de la denúncia, la qual els permet, a la vegada, de tenir participació en el cobrament de la multa imposada.

En el primer apartat, de mesures tendents a assegurar l'ordre públic, la seguretat de les persones i béns i la repressió del crim, hi podem trobar interdictes diversos. Uns reprimeixen el bandolerisme, els altres la delinqüència, els enfrontaments i el malestar social -la prohibició d'anar armat va per aquesta banda-. Quant a la preservació de la moralitat, dels bons costums, s'hi relacionen la prohibició de jurar, la reglamentació del joc -o la seva prohibició-, l'obligació de complir amb el precepte de no treballar en dies festius i la protecció del sagrament del matrimoni a través de la persecució de l'amistançament.

Pel que fa a les mesures de policia i de regulació de la vida econòmica, hi tenen cabuda aquelles contingudes a les crides que assegurin el monopoli senyorial sobre establiments diversos, la il·legal imposició de fadiga sobre les transaccions de productes agraris, tot l'ampli quadre de conflictes entre ramaders i pagesos, la protecció de la viticultura -gossos tancats durant la verema, cura dels mal·lols-, la prohibició absoluta de caça furtiva, l'interdicte de fer llenya i recollir brossa i bolets als boscos del baró, les mesures de conservació dels camins públics, les de sanitat en fonts i abeuradors d'ús comunitari i l'afinament de les mesures de gra.

Hi ha la possibilitat, també, de trobar el ressò de guerres, fams i epidèmies: prohibició de treure gra de la baronia en anys de carestia, d'acollir i recollir persones procedents de llocs empestats... I, en quart terme, la protecció dels drets senyorials sobre el tragi, la part de delme, la capbrevació o la data de pagament dels censos (Codina-Fernàndez, 47-93).

Els registres de cort de Les Piles només consenten una parcial observació de l'execució de la justícia senyorial i encara en el pla de la jurisdicció civil, no pas criminal, en el camp de l'actuació del batlle i del seu "juy" -instància judicial menor-.

En conseqüència hi ha munió de plets civils: limitacions de finques, reclamacions de censals i censos, plantades de fites... També administració de béns vacants, algun que altre encant públic, moltes reclamacions de deutes i empires i penyores. Convé no oblidar que l'exercici de la jurisdicció civil reportava a la cúria ingressos econòmics superiors a la criminal (Codina-Fernàndez, 118).

ELS LLIBRES DE CORT DE LES PILES

Per a Les Piles, població integrant del comtat de Savellà, disposem d'una àmplia sèrie de llibres de cort. Conservats a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, comprenen els volums 70 a 79 de la caixa 8 del fons de la parròquia, i els anys 1443 a 1642. Hem analitzat el que comença el 15 de gener de 1595, amb buit documental d'octubre de 1597 a novembre del 1602 causat per pèrdua d'un plec (núm. 78), i el que ho fa el maig del 1642 (núm. 79) i que, malgrat el títol, està molt desnaturalitzat, car engloba actes notariais diversos.

Centrarem l'atenció en els actes que considerem més rellevants. Són els que informen de la pobresa i la marginalitat; les empires, les intimes, les treves; els diversos elements de litigi i, finalment, les crides.

A FREC DE LA MISÈRIA

El 26 de juny de 1612 era a Les Piles Joan de Boixadors i de Pacs, segon comte de Savellà, casat amb Elisabet de Rocabertí, hereu del comte de Savellà. Davant seu compareix Joana, vídua de Montserrat Roig, filla de Simó Carulla i Montserrat, de Guimons. Adreça súplica verbal a Joan de Boixadors del tenor següent: "*Sor. ja (h)a deu anys que morí mon marit Montserrat Roig y restí viuda y ab duas fillas y un fill los quals vuÿ p(er) la gr(aci)a del Sor. són vius, los quals (h)e mantinguts alimentats ab molt grans treballs que moltes vegadas per no bastar mas forsas y industria p(er) alimentarlos era forsat fer los anar a acaptar, y p(er) eser restats en dita propietat molts mals se oferien de ordinari gastos y despeses a les quals jo p(er) ser viuda y no tenir poder y eser lo fill petit no puc bastar ni acodir*". La vídua demana que li sigui assignada terra per valor de 100 lliures (ll.), tal com preveïen els capitols matrimonials signats en poder de Pere Alaix, el 2 de setembre de 1590. Els diners servirien per col·locar els fills en matrimoni i alimentar-los. La terra li fou, certament, atribuïda: un hort de mig cortó, tres parts de trossos, un parell de trossos sencers... àdhuc una casa.

Una ullada a les fitxes de família informa que Montserrat Roig i Joana Carulla es casaren a Guimons l'11 de setembre del 1590, nou dies després de la signatura de capitols. Montserrat Roig va morir el 19 de gener del 1602. De l'enllaç en nasqueren Margarida -el 1592-, Antoni -el 1594- i Isabel -el 1597-. Joana moriria el 1628 i, com a mínim, hauria pogut col·locar Margarida en matrimoni, amb Joan Oliva, el 1621.

La súplica no deixa de ser interessant, més encara si tenim en compte que els béns del difunt marit de Joana havien estat motiu freqüent d'empares: dues falç assignades per intima de la cort del batlle de Sarraí -anys 1595 i 1596-; actuació de la cort de Cabra (a casa de Montserrat Roig no hi troben res i queda fixat un tros de terra dit "el Prunatell" -any 1609-); i el 1623, a instància de Joan Pons, d'Alió, tampoc és localitzat cap bé moble a casa de la vídua Roig.

Un altre cas semblant el proporciona Joan Vallbona. El 24 de setembre de 1605, el batlle de Les Piles, Montserrat Talavera, considerava que la casa i els béns del difunt Joan Vallbona es perdien de forma irremissible: no hi havia curadors i la vídua havia remaridat amb Bertran Borges, de Conesa. El batlle va decidir de donar la clau a Montserrat Vallbona, parent més proper del finat, per tal que conservés la casa i la llogués.

EMPARES, INTIMES, TREVES...

El (*L*)libre de la cort del batlle de les Piles comensat a XVI de janer 1595 és curull d'empares, és a dir, d'embargaments manats o executats. Diversos particulars són empenyorats, normalment d'una falç, a causa de reclamacions d'altres corts de batlle (Guimerà, Sarraí, Santa Coloma, L'Esplugu...) o de la pròpia. A d'altres, els són emparades garbes per no haver pagat censos; a d'altres, bestiar -ase, "rucardó"....

Per exemple, el 1595 hi ha set assignacions de falç, dues de garbes, una d'un drap de lli, una altra d'un ase. Algunes empares es produeixen a conseqüència de soldades degudes i de la posterior reclamació del creditor. El novembre del 1602, el francès Joan Sarradell recorda que Joan Cardona, ja mort, li devia 4 ll. de soldades endarrerides. Pau Riba, curador dels béns del difunt, és emparat de pastera i de caldera. Uns dies després, reclama el sou Pere Bartolomeu. L'agost del 1605, un individu conflictiu, Bertran Pujalt, sol·licita que sigui emparat Magí Genovès, que li deu diners pel concepte esmentat. El batlle imposa a Genovès una multa de 3 ll. Un parell de mesos després, el deutor Pau Riba torna a aparèixer en escena. Ara li reclama la soldada el mosso Andreu i queda emparada la soldada guanyada a *safra-nera na comptesa*. El 4 d'agost del 1610, la penyora serà més important: un rucardó propietat de Llorenç Genovès és emparat a instància d'Andreu Querol. Genovès, però, nega tenir la propietat del ruc i Querol afirma que no penyora animals d'altri i que ho provi. El setembre del 1611 és emparat Pau Pont per deutes de soldada contrets amb Pere Mateu, de Biure.

Ultra empares, documentem la signatura de treves entre particulars. La conflictivitat del col·lectiu d'immigrats francesos es fa palesa. El 1596, Pere Roca i Domenjó Pujol, pastors occitans, signen treva amb Francesc Querol. El novembre de 1602, el fuster de La Roca, bisbat d'Agen, Joan Rovira, és pres de sacrament i homenatge pel batlle de Guimons, Bartomeu Gasol, i queda clar que sempre que sigui requerit es posarà a les presons en el termini de 6 dies i sota pena de 50 ll. Guimons també era feu dels Boixadors.

El gener del 1604, signen treva Jaume Tomàs, fadri, de Les Piles, i Mateu Aymerich, sabater, de Santa Coloma. L'agost del mateix any, ho fan Magí Genovès i Jaume Tomàs, d'una part, i Jaume Vallbona, Jaume Pont i Francesc Balcells, d'altra. El febrer del 1606, n'estableixen el teixidor de lli Bertran Pujalt i el pagès Bernat Compte. L'abril del mateix any, Magí Vallbona i Llorenç Oluja. Jaume Tomàs fa la tercera aparició documental l'abril del 1610, quan acorda treva amb Jaume Vallbona. Un mes després, el sastre Pere Pellisser i el pagès Bernat Compte. El novembre del 1611, Joan Batlle, menor, i els germans Magí i Francesc Vallbona.

La treva signada entre Bernat Compte i Joan Elies el novembre del 1618 ofereix uns elements complementaris interessants. El segon no és vassall del comte de Savellà ni té casa permanent a Les Piles. Per tant, ha d'aportar un fermança. Elies, de Montalegre, tenia "enterrats" diversos cereals per manament del comte i arran de les disputes. Ara Boixadors demana que li tornin el que és seu.

La treva signada entre Joan Pasqual, pastor, estranger, al servei de Magí Genovès, i Magí Vallbona, deriva d'una soldada impagada. També solucionaren per via de treva les diferències i qüestions que havien tingut Francesc Genovès i Francesc Balcells. Ens té interès la notícia relativa a 17 i 24 de juny del 1622, encara que no es tracta d'una signatura de treva: el batlle tragué d'arrest domiciliari a la muller de Jaume Tomàs i a la de mestre Antoni Vallbona. Havien tingut disputa. Acabarem la relació aportant notícia de les treves signades entre Jacint Oluja i Francesc i Pere Queralt -hi havia hagut injúries- i Francesc i Jacint Genovès i Francesc Vallbona i Vicenç Móra. Totes foren signades el 1624. Vicenç Móra, pastor de Magí Vallbona, signà treves amb Joandó, pastor de Josep Talavera, el 1625.

DOTS, CAPES, BESTIAR, PARETS, CENSALS, INSULTS, DEUTES... ELEMENTS DE LITIGI

Els problemes, les qüestions, els petits conflictes que poden enverinar-se apareixen per causes molt diverses. Borrecs comprats entre els quals n'han aparegut dos de dolents; sol·licitud d'acreditar els títols de possessió d'un hort; soldades impagades; dots incomplets; capes mal confeccionades...

El setembre del 1606, el batlle Oluja dona deu dies a Simó Nuet perquè pagui el dot degut a una filla seva.

El febrer del 1618, Montserrat Santgenís presenta reclamació contra el sastre Josep Ferrer. Els mestres sastres Jaume Segura i Pere Briansó, ambdós de Santa Coloma, certifiquen que hi havia dinou pams de drap per fer la capa, però que Ferrer l'havia esguerrada i no tenia arranjament possible.

Hi ha un parell de reclamacions de deutes de bestiar que poden permetre d'identificar un tractant de Santa Coloma. Seria Pere o Perot Sala: el febrer del 1607, el batlle insta Pujalt que pagui 8 ducats deguts de la compra d'un "rucardó"; el juliol del 1608, 6 ducats són demanats a Bartomeu Queralt, segons sembla antic propietari de la bèstia.

Destaca amb llum pròpia Bertran Pujalt, persona al voltant de la qual giren un bon grapat d'instruments del llibre de cort. L'agost del 1608, la seva muller és advertida que no tregui res de casa. El febrer del 1609, i a instància dels jurats, el

batlle fa empara de teles, robes i altres béns de casa Pujalt. Motiu: els deutes contractats amb la universitat. Es disposa inventari: uns telers de teixir draps de lli, un torn, un ordidor, dues pintes, sis pots de raure, dos coixins de llautar, un cofre, uns clemàstecs, una flassada, una pastera. L'octubre del 1609, Pujalt rep empara sol·licitada per la mateixa persona que l'agost del 1608. El desembre, el Comú segueix amb la tasca "executora": un càvec, dos coves grans, una pastera, un sedàs, un banc, una olla gran i dues gallines. El febrer del 1610, a requeriment de Francesc Balcell, un teler que Pujalt tenia a casa de Montserrat Vallbona també és emparat. Deu anys després, Pujalt és advertit que no pot vendre un tros a la partida del Pla fins satisfer a Pau Pont i Pere Pellisser un total de 35 ll.

El recurs a la informació sacramental permet conèixer dades de relleu. Bertran Pujalt, teixidor de lli, s'havia casat amb l'espilenca Margarida Querol el juliol del 1602. El nuvi era nascut a La Bastida, lloc del bisbat de Tarba, regne de França. Un cop més, occità equival a individu problemàtic.

Altres temes mereixen també la nostra atenció. El gener del 1609, el batlle, a instància de Joan Balcell, escull els mestres de cases de Santa Coloma Joan Llauger i Andreu Joan per judicar la paret que hi havia entre el corral de Balcell i la casa de Sebastià Vallbona. Calia saber si era paret mitjanera i, per tant, si el darrer tenia obligació de pagar la meitat al primer. Una vegada comprovats capbreus i afrontacions, els mestres de cases diuen que sí. La paret tenia 8 canes de llarg i 2 d'alt. Pocs dies després, Vallbona fa efectiva la quantitat de 4 ll. 10 ss. i l'afer queda en no res.

El setembre del 1611, mossèn Desclergue, de Montblanc, assessor del comte, fa arribar una súplica efectuada per Toni Miró, de Barberà, procurador de Pau Riba i Joana, hereus del dot de la muller de Llorenç Genovès. La súplica s'adreça contra els tenidors dels béns de Genovès -Joan Balcell, Magí Vallbona i Pere Prunera-. Hauran de deixar els trossos de terra que eren de Genovès.

L'agost del 1617, el mostassaf encarregat de pesos i mesures -Jaume Foix-, rebé paraules injurioses del jurat Magí Genovès i del seu fill. L'agravi fou estimat en multa de 200 ducats per a cadascun i immediatament pare i fill tingueren arrest domiciliari. Ignorem la resolució.

Per la trajectòria de l'afer, destaca el mantingut entre Santgenís i Vallès. A mitjan octubre del 1617, els prohoms avaluen el dany que l'aigua procedent del tros de Santgenís ha provocat en el de Vallès. El primer és condemnat a pagar una quartera de blat i 20 ss. en concepte d'indemnització. El 28 de novembre, Santgenís presenta al batlle un paper que l'hora fosca impedeix de llegir i d'assenyar al llibre de cort. Dos dies després, queda clar que Santgenís no ha satisfet la pena i els dos són citats a casa Desclergue. El 18 de desembre, el batlle de Les Piles nomena tres prohoms, tots de Guimons, que tornen a emetre veredictes favorables a Vallès: la rasa s'havia menjat una part del camí. Santgenís no accepta la judicació dels homes de Guimons i demana que la facin els de Pontils. Tampoc se'n surt: ha de pagar 14 quartans de blat i les despeses inherents al cas, 1 ll. El 16 de març del 1618, el batlle nega a Santgenís el dret d'apel·lació. El darrer desestima una nova judicació i demana còpia de tots els actes relatius al tema. El notari diu que ho farà

si cobra. Finalment, el 27 d'agost, i per manament del comte, es procedeix a la plantada de fites.

El juny del 1622, a instància de Sebastià Vallbona i del rector Jaume Sabater, el batlle intima Antoni Balcell per *lo agravi i injuria* comès contra els primers. Havia dit *que eren causa i (h)avien fet venir unes guardes del General (Generalitat) per sa respecte*, el dia 6. A inicis de juliol, Balcell resta convocat a justificar, a la plaça i davant testimonis, l'acusació anterior. Una setmana després, a l'abadia de Les Piles, demana perdó pel fals testimoni posat contra el rector i Vallbona.

Els deutes contrets per obligacions de pensions de censal també afloren. Concretament, entre febrer i març del 1623 seran un malson per a la família Querol. El febrer és emparat un hort propietat d'Andreu Querol i el març el compra el sastre Rafael Rosic per 11 ll. 12 ss.. El març, rep embargament una peça de terra de dos jornals d'extensió, a la partida del Pla. Joan Puig se la fa seva per 21 ll.. Els creditors s'han expressat a través de la cort del batlle de Santa Coloma. Els diners satisfets per la compra serviran per pagar els deutes.

La naturalesa del no pagat pot ser diversa. Un exemple a afegir als que hem vist: el febrer del 1607, Joan Sarradell requereix al batlle per tal que empari els diners que en Talavera devia a Pere Bartolomeu per una compra de guix.

LES CRIDES

No és gens estrany que els llibres de cort conservin detall de les crides emeses des del poder senyorial i local. El llibre que hem consultat comença precisament amb una directament reclamada pels homes de Biure. Prohibeix als espilencs de pasturar bèsties grosses i menudes, tant de llana com de pèl, al terme de Biure. Corria el 15 de gener de 1595.

La crida de 1607, àmplia i ben estructurada, ha estat objecte d'anàlisi a *La Segarra* (núm.134, any 1990, pp.16-17). Les que es conserven al mateix llibre són crides puntuals, relatives a aspectes molt concrets.

El 9 de juliol de 1619, en temps de sega i batuda, el nunci del batlle fa crida que no herbegi cap mena de bestiar, ni gros ni menut. Segurament, calia enllestir la recollida dels cereals i no convenia l'entrada de bèsties als camps. La pastura de rostolls devia iniciar-se més tard.

El 2 de febrer del 1622, el batlle Joan Briansó emet crida en la qual prohibeix de dur armes tant fora com dins de la vila, sota pena de 3 ll.. També queda interdit de tenir pastors amb el bestiar a guany (multa de 10 ll.) i que cap pastor pugui portar destrat ni altres tallants per fer rama -pena de 3 lliures-.

El 4 d'agost del 1624, el comte reclama que els censos deguts siguin satisfets en el termini de deu dies. El 22 d'agost del 1657, el governador del Comtat, crida tots els que deguin quèsties, censos i lluïsmes a pagar també en el termini de deu dies, sota pena de 3 ll.

Al segle XVIII, les crides intenten d'evitar l'ocultació pagesa de la producció. El 1717, es reclama que ningú pugui treure el gra de l'era sense que estigui delmat, ni les garbes del terme sense llicència del col·lector. En aquells moments, les rendes dels Boixadors estaven segrestades per Felip V.

El 1730, a mitjan juny, a la plaça de Les Piles és duta a terme una altra crida on s'interdeix deixar passar els ramats pels guarets en pols, deixar-los estar sota noguers i fruiters, collir cireres d'altri i batre garbes ni a l'era ni a casa sense llicència dels arrendataris del comte.

A TALL DE CONCLUSIÓ

Indubtablement, els llibres de cort constitueixen una font documental de molt interès i recurs indispensable per atansar-se al coneixement dels mecanismes de funcionament de la "baixa justícia" exercida per la noblesa laica. A partir d'aquí, afloren tots els problemes a l'interior de la comunitat pagesa. De tota manera, i com a conseqüència directa de la naturalesa del registre tractat, en moltes ocasions coneixem més la resolució oficial o el tancament del conflicte que no pas els motius que l'originaren. Això és clar en el cas de les empires i de les treves. L'empira s'executa, la treva s'acorda. Però, per què s'ordena l'execució de la primera, què ha dut a haver de signar la segona? En la impossibilitat de respondre als interrogants hi ha una de les principals limitacions de la font.

Al nostre parer, el segon entrebanc deriva de la inexistència d'un patró metodològic de cara a buidar la informació continguda als llibres de cort. Potser seria necessari de quantificar els tipus principals d'actes que hi apareixen i posar-los en relació amb els individus que en resulten afectats. En definitiva, quantificar i personalitzar els conflictes. Centrar els punts de mira i els objectius de la justícia local, copsar l'abast de la marginació. Pastors, mossos, francesos, desarrelats, desvagats, sense-feina són objectiu reiterat de la normativa: no cobren les soldades, després prenen revenja personal, la justícia actua...

L'objectiu pretès amb l'article era limitat i, alhora, important. Es tractava de posar a l'abast dels lectors de *Recull*, públic general, una font documental que permet de conèixer la petita història, les misèries quotidianes, dels espilencs de fa tres segles. Recordar un passat, vertebrat a partir de les relacions socials típiques d'un món pagès, que sembla extraordinàriament llunyà però que, a la vegada, és molt present. Les oques, ja ho diu el refrany i ho recorda el títol d'un famós llibre, sempre han tingut bec.

BIBLIOGRAFIA

- CODINA, JAUME I JOSEP FERNÁNDEZ: "Una baronia feudal en l'Edat Moderna. Corbera de Llobregat 1566-1734", pp.21-189, dins *Estudis d'Història de Corbera de Llobregat*. Ajuntament-Abadia de Montserrat. 1991.
- FERRO POMÀ, VÍCTOR: *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Eumo. Vic. 1987.
- GUAL VILÀ, VALENTÍ: "L'administració de la justícia senyorial. Els llibres de cort". *Actes del III Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, vol.II, pp.289-296. Barcelona, 1993.
- SALES, NÚRIA: "Els segles de la decadència (Segles XVI-XVII)". *Història de Catalunya*, vol.IV. Edicions 62. Barcelona. 1989.